

Collection of Papers
from the International Academic Conference
14th – 15th of February 2019

**INDEPENDENCE AND
ETHICAL DIMENSION
OF THE JUDICIAL POWER EXERCISE**

**BRATISLAVA
LEGAL FORUM 2019**

Zborník príspevkov
z medzinárodnej vedeckej konferencie
14. – 15. februára 2019

**NEZÁVISLOSŤ A
ETICKÝ ROZMER
VÝKONU SÚDNEJ MOCI**

**BRATISLAVSKÉ
PRÁVNICKÉ FÓRUM 2019**

BRATISLAVA LEGAL FORUM
BRATISLAVSKÉ PRÁVNICKÉ FÓRUM

2019

SYMPOSIA, COLLOQUIA, CONFERENCES
SYMPÓZIÁ, KOLOKVIÁ, KONFERENCIE

INDEPENDENCE AND
ETHICAL DIMENSION
OF THE JUDICIAL POWER EXERCISE

BRATISLAVA LEGAL FORUM 2019

NEZÁVISLOSŤ A
ETICKÝ ROZMER
SÚDNEJ MOCI

BRATISLAVSKÉ PRÁVNICKÉ FÓRUM 2019

Collection of Papers from the International Academic Conference
Bratislava Legal Forum 2019
organised by the Comenius University in Bratislava, Faculty of Law
on 14th – 15th of February 2019
under the auspices of JUDr. Daniela Švecová,
President of the Supreme Court of the Slovak Republic
and JUDr. Lenka Praženková,
President of the Judicial Council of the Slovak Republic.

Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie
Bratislavské právnické fórum 2019
organizovanej Univerzitou Komenského v Bratislave, Právnickou fakultou
v dňoch 14. – 15. februára 2019
pod záštitou predsedníčky Najvyššieho súdu Slovenskej republiky JUDr. Daniely Švecovej
a predsedníčky Súdnej rady Slovenskej republiky JUDr. Lenky Praženkovej.

Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta
2019

Reviewers of Papers / Recenzenti:

- doc. JUDr. Branislav Fábry, PhD.
- doc. JUDr. Iveta Fedorovičová, CSc.
- Mgr. Ján Mazúr, PhD.
- prof. JUDr. Tomáš Strémy, PhD.

Editors / Zostavovatelia:

- Mgr. Andrea Koroncziová, PhD.
- Mgr. Tibor Hlinka

© Comenius University in Bratislava, Faculty of Law, 2019.

© Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2019.

CONTENT / OBSAH

NEZÁVISLÝ ADVOKÁT AKO NEVYHNUTNOSŤ FUNGOVANIA PRÁVNEHO ŠTÁTU

Ondrej Laciak..... 6

ETIKA A NEZÁVISLOST SOUDNICTVÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Pavel Šámal, Jan Strya..... 10

NEZÁVISLÝ ADVOKÁT AKO NEVYHNUTNOSŤ FUNGOVANIA PRÁVNEHO ŠTÁTU

Ondrej Laciak

Slovenská advokátska Komora

Abstrakt: Tento príspevok analyzuje postavenie advokáta ako nevyhnutný prvok funkčného právneho štátu.

Kľúčové slová: advokát, právny štát.

Abstract: This paper analyzes a position of an attorney as a necessary factor of effective state of rule of law.

Key words: attorney, state of rule of law.

1 ÚVOD

S témou nezávislej justície je ruka v ruke spätá aj diskusia o nutnosti nezávislého výkonu advokácie.

V spoločnosti, kde úcta k demokracii a právu je jedným z najdôležitejších ústavných princípov, má advokát nezastupiteľné postavenie, pretože existencia slobodného a nezávislého advokátskeho povolania je základným prostriedkom ochrany ľudských práv a slobôd proti moci štátu. Advokát musí slúžiť veci spravodlivosti a tým, ktorí ho poverili obhajobou alebo zastupovaním. Povinnosti advokáta vyplývajúce z výkonu povolania sa neobmedzujú len na povinnosti upravené zákonom. S výkonom povolania advokáta sa nerozlučne spája škála etických povinností voči klientom a voči súdom a orgánom, pred ktorými advokát presadzuje záujmy svojho klienta, alebo pred ktorými koná v jeho mene.¹

2 ADVOKÁCIA

Advokácia pomáha uplatňovať ústavné právo fyzických osôb na obhajobu a chrániť ostatné práva a záujmy fyzických osôb a právnických osôb v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, ústavnými zákonmi, so zákonmi a s inými všeobecne záväznými právnymi predpismi. Výkon advokácie je zastupovanie klientov v konaní pred súdmi, orgánmi verejnej moci a inými právnymi subjektmi, obhajoba v trestnom konaní, poskytovanie právnych rád, spisovanie listín o právnych úkonoch, spracúvanie právnych rozborov, správa majetku klientov a ďalšie formy právneho poradenstva a právnej pomoci, ak sa vykonáva sústavne a za odmenu.²

V zmysle § 2 ods. 2 zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii v znení neskorších predpisov je advokát pri poskytovaní právnych služieb nezávislý, je viazaný všeobecne záväznými právnymi predpismi a v ich medziach príkazmi klienta. Advokátske povolanie je slobodné povolanie, ktoré možno vykonávať len podľa tohto zákona.

V prípade, ak by advokát v rámci svojej činnosti nebol slobodný, nebolo by tak možné hovoriť o nezávislej justícii v jej širšom slova zmysle. V prípade, ak by bol advokát viazaný aj iným faktorom, ako platným právom a pokynmi klienta (ktoré by rovnako mali byť len lege artis rešpektujúci pritom etický výkon advokácie), napríklad pokynom člena politickej strany, alebo ak by bol advokát súčasťou štátneho aparátu (teda ak by výkon advokácie bol činnosťou štátnych úradníkov), nešlo by o nezávislosť advokáta.

¹ Advokátsky poriadok Slovenskej advokátskej komory schválený konferenciou advokátov 10. júna 2017

² § 1 ods. 1, 2 zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii v znení neskorších predpisov

Podľa Článku 47 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky má každý právo na právnu pomoc v konaní pred súdmi, inými štátnymi orgánmi alebo orgánmi verejnej správy od začiatku konania, a to za podmienok ustanovených zákonom. Toto právo možno a v danom prípade aj treba interpretovať tak, že právo na právnu pomoc sa priznáva vždy, keď sa rozhoduje o právnom postavení oprávnenej osoby. Predmetné právo priznané článkom 47 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky sa realizuje práve prostredníctvom advokáta a práve realizácia tohto práva ja významným prvkom fungovania právneho štátu. Veľakrát v praxi bolo možné badať rôzne situácie, kde či v rámci trestného konania, správneho konania alebo aj v iných oblastiach, v menšej alebo väčšej miere prišlo k istým náznakom obmedzenia predmetného práva. Ako príklad môžeme uviesť situácie, keď v trestnom konaní prišiel na výsluch so svedkom advokát a policajti realizujúci výsluch účasť advokáta svedka namietal a advokáta na výsluch nepripustil. Po viacerých obdobných právne rozpačitých situáciách rozhodol aj Ústavný súd Slovenskej republiky v náleze I. ÚS 248/07, v ktorom konštatoval nasledovne: „K porušeniu práva zakotveného v čl. 47 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky na právnu pomoc v konaní dôjde postupom polície, ak sťažovateľovi neumožní, aby ním zvolený advokát bol prítomný pri jeho výsluchu ako svedka. Z ústavnoprávneho hľadiska nie je žiaden dôvod, aby svedok na rozdiel od osoby podávajúcej vysvetlenie nemal právo na právnu pomoc podľa čl. 47 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. Prítom v žiadnom prípade nejde o to, aby orgán činný v trestnom konaní mal povinnosť zaistiť advokáta v každom prípade alebo odkladať vykonanie svedeckej výpovede preto, že si svedok praje mať pri výsluchu svojho advokáta, ale len o povinnosť toto zastúpenie umožniť. Je preto vecou svedka, či sa rozhodne prísť na podanie svedeckej výpovede v sprievode svojho právneho zástupcu či sám.“ (Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 248/07 z 3. júla 2008)

3 ZASAHOVANIE DO NEZÁVISLOSTI ADVOKÁTA

Ako relevantný faktor zasahujúci do nezávislosti výkonu advokácie je fakt, že advokáti pri plnení svojich zákonom stanovených povinností a zastupovaní klientov musia často čeliť hrozbám či zastrašovaniu. V najväčšej miere bývajú napádaní obhajcovia v trestných veciach, ktorí svojou prácou naplňujú cieľ obhajoby obvinených, ako aj ich ústavné práva. Práve preto sa Európsky deň advokácie niesol v téme významu advokácie pre zachovanie právneho štátu. Európske advokátske komory, vrátane Slovenskej advokátskej komory, spolu so CCBE (Rada advokátskych komôr Európy - The Council of Bars and Law Societies of Europe - Le Conseil des barreaux européens) si 25. októbra 2018 pripomenuli už piaty ročník Európskeho dňa advokátov, ktorý sa prelína aj s Európskym dňom spravodlivosti. Právo sa stáva každým dňom zložitejšie a dnes je takmer nemožné obhajovať sa sám, bez pomoci odborníka, ktorý je schopný zanalyzovať problém a určiť pravidlá, ktoré sa na danú situáciu vzťahujú. Je preto nevyhnutné, aby každá osoba, ktorá sa usiluje o prístup k spravodlivosti, mohla vyhľadať pomoc odborníka advokáta.

Na tomto mieste sa pýta aj informovať o vývoji rokovaní o historicky prvom záväznom právnom nástroji - medzinárodnom dohovore na ochranu povolania advokáta, o ktorom sa diskutuje na pôde Rady Európy. Parlamentné zhromaždenie Rady Európy vyzdvihlo osobitnú úlohu advokátov v systéme výkonu spravodlivosti a prijalo odporúčanie 2121(2018) so zámerom vytvoriť záväzný nástroj v podobe medzinárodného dohovoru s efektívnymi kontrolnými mechanizmami. Zhromaždenie zároveň apelovalo na členské štáty, aby plne rešpektovali a chránili slobodu výkonu povolania advokáta a zabezpečili implementáciu aktuálne účinného Odporúčania R(2000)21 o povolaní advokáta. Ďalším krokom je schválenie zámeru záväzného dohovoru Výborom ministrov Rady Európy.

Po schválení zámeru Parlamentným zhromaždením Rady Európy v januári 2018, o návrhu komunikoval Výbor ministrov, ktorý dal na posúdenie návrh štyrom výborom - Steering Committee for Human Rights (CDDH), European Committee on Legal Co-operation (CDCJ), European Committee on Crime Problems (CDPC) a European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), ktoré sa venovali téme v rámci svojich plenárnych zasadnutí. Záverom je súhlas Výboru ministrov s vykonaním štúdie uskutočniteľnosti, ktorá je štandardným postupom v rámci Rady Európy pred prijatím rozhodnutia o príprave textového znenia. Štúdia má byť vykonaná koncom roka 2019.

Povolanie advokáta aj na Slovensku bolo a je vystavené osobným útokom, či už slovným, alebo aj zameraným priamo na život a zdravie advokátov. Minimálne traja advokáti (E.V., M.R. a L. K.) sa v minulých rokoch stali obeťami trestného činu vraždy s vážnym podozrením na priamy alebo sprostredkovaný súvis útoku s výkonom ich povolania. Ohrozenie výkonu práce advokáta sa dotýka všetkých, keďže advokáti, ktorí nemôžu slobodne poskytovať svoje služby, nemôžu ani účinne brániť základné práva občanov. Navyše, aby mohli advokáti plniť svoje poslanie, musia byť nezávislí od politiky, súdnej a vládnej moci.³

Za zmienku určite stojí aj ďalší, v podmienkach Slovenska relatívne častý jav, ktorý zasahuje do nezávislosti advokácie, resp. konkrétneho advokáta a narušuje realizáciu ústavou priznaných práv, napríklad na obhajobu. Ide o spájanie práce advokáta s konaním jeho klienta. Napríklad v médiách možno často pri predstavovaní napríklad kandidáta na sudcu Ústavného súdu počuť ako „advokát vraha alebo advokát mafiánov“ a podobne, namiesto, aby pri jeho predstavovaní zaznelo, že ide o „advokáta, ktorý svojou dlhoročnou prácou prispel k ústavou garantovanému právu na obhajobu rôznym klientom a snažil sa tak prispieť k naplneniu fungovania právneho štátu“. Možno je to naivné, ale aj touto hyperbolou poukazujem na tento častý negatívny fenomén. Takéto označovanie advokátov je prejavom toho, že ide o základné nepochopenie práce advokáta. Ak lekár ošetrí napríklad politika, neznamená to, že súhlasí s jeho politickými názormi a schvaľuje jeho politické činy. Tak ako má každý právo na lekárske ošetrenie, tak má ústavné právo na právnu pomoc pri chránení svojich záujmov a práv. Advokácia pomáha uplatňovať ústavné právo osôb na obhajobu a chrániť ostatné práva a záujmy osôb v súlade s ústavou a zákonmi. Úlohou advokáta je chrániť oprávnené záujmy klienta a plnenie si týchto zákonných povinností neznamená, že schvaľuje alebo sa podieľa na činoch a skutkoch svojho klienta. Advokát je pri poskytovaní právnych služieb nezávislý, viazaný je iba zákonmi a v ich medziach príkazmi klienta.⁴

V neposlednom rade k nezávislosti a etickému výkonu advokácie patrí povinnosť advokáta vyhýbať sa konfliktu záujmov. Podľa § 21 zákona o advokácii je advokát povinný odmietnuť poskytnutie právnych služieb, ak a) v tej istej veci alebo vo veci s ňou súvisiacej poskytol právne služby inému, ktorého záujmy sú v rozpore so záujmami toho, kto o poskytnutie právnych služieb žiada; b) sú záujmy advokáta alebo osôb jemu blízkych v rozpore so záujmami osoby, ktorej by sa právne služby mali poskytnúť; c) protistranu zastupuje advokát, s ktorým vykonáva advokáciu spoločne; d) informácia, ktorú má o inom klientovi alebo o bývalom klientovi, by mohla toho, kto o poskytnutie právnych služieb žiada, neoprávnené zvýhodniť; e) vzhľadom na pracovnú zaťaženosť alebo dlhodobú neprítomnosť nemôže riadne chrániť a presadzovať práva a záujmy klienta.

Ako dôvetok treba zmieniť aj Slovenskú advokátsku komoru ako garanta dodržiavania povinností, ako aj etického výkonu advokácie jej členmi, advokátmi. Disciplinárny poriadok Slovenskej advokátskej komory schválený konferenciou advokátov dňa 10. júna 2017 upravuje procesný postup v prípade, ak je na advokáta podaná sťažnosť, ako aj sústavu orgánov, ktoré prejednávajú sťažnosti proti advokátom – Revízná komisia, Disciplinárna komisia (a disciplinárne senáty) a odvolacia disciplinárna komisia (a jej senáty).

4 ZÁVER

Záverom možno konštatovať, že bez nezávislého výkonu advokácie by nebol zdravo fungujúci demokratický právny štát, teda štát vlády práva (rule of law). Ústavou Slovenskej republiky garantované práva na právnu pomoc by nebolo možné riadne uplatniť, ak by subjekt poskytujúci právnu pomoc nebol nezávislý alebo bol by napríklad podriadený akýmkoľvek spôsobom a akoukoľvek mierou, čo i len minimálnou, inému subjektu či nebudaj štátu.

³ Tlačová správa Slovenskej advokátskej komory zo dňa 20.10.2018 „PREČO SÚ ADVOKÁTI DÔLEŽITÍ? 5. ročník Európskeho dňa advokátov“.

⁴ Stanovisko Slovenskej advokátskej komory k výkonu advokátskej činnosti zo dňa 05.12.2018

Použitá literatúra:

Advokátsky poriadok Slovenskej advokátskej komory schválený konferenciou advokátov 10. júna 2017

zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii v znení neskorších predpisov

Tlačová správa Slovenskej advokátskej komory zo dňa 20.10.2018 „PREČO SÚ ADVOKÁTI DÔLEŽITÍ? 5. ročník Európskeho dňa advokátov“.

Stanovisko Slovenskej advokátskej komory k výkonu advokátskej činnosti zo dňa 05.12.2018

Kontaktné údaje:

JUDr. Ondrej Laciak, PhD.

e-mail: laciak@sak.sk

Slovenská advokátska komora

Kolárska 4

811 06 Bratislava

Slovenská republika

ETIKA A NEZÁVISLOST SOUDNICTVÍ V ČESKÉ REPUBLICĚ¹

Pavel Šámal, Jan Strya

Najvyšší soud České republiky

Abstract: Ethical standards form a fundamental agent of extra-legal regulation of judicial conduct whose propriety, integrity, impartiality, competence, and other qualities are an essential indicator of quality and trustworthy justice for the public. The other factors contributing to this ideal of functioning of justice are the institutional and factual independence of the judiciary guaranteed as a fundamental legal principle in constitutions of democratic states built upon the rule of law. This paper reflects both moments. In case of judicial ethics, it first examines which principles apply at this branch of professional ethics and considers forms of communication and execution of such principles, even in an international context. The second part discusses the independence of the judiciary and its manifestations such as apolitical nature of justice and the issue of administration of justice. It is shown why it is necessary to insist on the related principles and postulates and, on the basis of i.a. recommendations of international organizations, means of support of their realization on a national scale are adumbrated.

Abstrakt: Etické normy predstavujú zásadní činitel mimoprávní regulace soudcovského jednání, jehož korektnost, integrita, nestrannost, odborná způsobilost a další kvality jsou podstatným ukazatelem kvalitní a důvěryhodné justice pro veřejnost. K tomuto ideálu fungování justice dále přispívá institucionální a faktická nezávislost soudnictví, garantovaná coby základní právní princip již v ústavách demokratických právních států. Tento příspěvek se zabývá oběma momenty, kdy v případě etiky v soudnictví nejprve zkoumá, jaké principy se uplatní v této sféře profesní etiky, dále uvažuje formy jejich odpovídající komunikace a realizace, a to i v mezinárodním kontextu. Druhá část příspěvku pojednává o nezávislosti soudnictví a jejich jednotlivých projevech, mezi které se řadí apolitičnost soudnictví nebo problematika správy soudnictví. Je ukázáno, proč je nezbytné trvat na souvisejících principech a postulátech a na podkladě mj. doporučení mezinárodních organizací jsou poté nastíněny cesty, jak jejich realizaci v národním měřítku posilovat.

Key words: judicial ethics, independence of the judiciary, Bangalore principles, ethical code for judges, organization of justice

Klíčová slova: soudovská etika, nezávislost soudnictví, Bangalorské zásady, etický kodex soudců, organizace soudnictví

1 ÚVOD

Zamyslíme-li se nad vztahem práva a morálky i etiky, což je možno označit za věcnou právně-filozofickou otázku, je třeba zdůraznit, že názory na její vyřešení se mezi jednotlivými autory velmi liší.² Výrazy „morálka“ a „etika“, resp. „morální“ a „etický“ se v běžné řeči, ale i ve filozofických textech obvykle používají jako synonyma. Přesto je užitečné zvážit pojmový rozdíl, a to už proto, že etika je odvětvím filozofie, zatímco morálka je spíše nějakou společensky normativní praxí. V tomto smyslu je pak etika teorií morálky, a proto dvojice etika – morálka je analogická ke dvojici teorie práva – právo.³ Uvažujeme-li vztah práva a morálky i etiky, zpravidla se především zabýváme tím,

¹ Tento příspěvek byl zpracován v rámci programu institucionálního financování vědy na UK, Progres Q 04, Právo v měnícím se světě.

² Ač v podstatě všichni autoři v oboru právní filozofie se shodují, že ve všech společnostech se obsah právních i neprávních závazků překrývá, jsou přístupy k řešení vztahu práva a morálky různé a zpravidla se tento vztah řeší v návaznosti na problém spravedlnosti. Srov. HART, H. L. A. The Concept of Law, s. 155 a násl.; HOLLÄNDER, P. Filosofie práva, s. 243 – 279, zejména s. 248 – 249; blíže se vztahem práva a morálky zabývá zejména FULLER, L. L. Morálka práva.

³ Srov. SOBEK, T. Nemorální právo, s. 9 – 10.

zda je právo „minimum morálky“? Viktor Knapp to odmítá a v podstatě říká, že právo a morálka jsou dva navzájem se pronikající systémy, přičemž výslovně odmítá Jellinekovu tezi,⁴ že „právo je minimum morálky“.⁵ Aleš Gerloch k tomu však dodává, že z hlediska zásady legální licence (je dovoleno vše, co není zákonem zakázáno), přesto právo vystupuje jako minimum morálky (platí maxima: *Non omne quod licet, honestum est*).⁶ Tomuto konstatování odpovídá fakt, že v některých případech právní řád obsahuje původem morální normy, jindy výslovně předpokládá uvážení soudce odkazem na mravní zásady (například § 2958 občanského zákoníku, který ukládá určení výše peněžité náhrady újmy poškozeného na zdraví *podle zásad slušnosti*, pokud nelze určit výši plně vyvažující např. vytrpěné bolesti). Morální korektivy hrají roli rovněž při interpretaci práva (např. § 2 odst. 3 občanského zákoníku). A konečně jsou součástí českého právního řádu i základní právní principy a zvyklosti, neboť, jak uvedl Ústavní soud České republiky ve známém nálezu ze dne 17. 12. 1996, sp. zn. Pl. ÚS 33/97 (publikovaném ve Sbírce zákonů pod č. 30/1998), ústava (a z ní vyvěrající podústavní právo) „nemůže existovat mimo veřejností akceptovaného kontextu hodnot [a] spravedlnostních představ“.⁷ Proto i právo všech zemí je plně zmíněných odvolávek na převládající morální vědomí, jemuž soudce může dát obsah jen na základě své znalosti těchto morálních přesvědčení.⁸ Obsah objektivního práva je však do značné míry morálně indiferentní, neboť nikoli všechny právní normy mají morální atribut, a otázky, které vyvstávají při jeho aplikaci v souvislosti s uvedenými etickými průniky, jsou stále otázkami právními. Proto soudcovské uvážení, interpretace práva i aplikace mimo-psaného práva podléhají přezkumu.

Každý soudce se při výkonu svého povolání setkává nejen s otázkami typu „*je daný trest pro určitého pachatele spravedlivý?*“ nebo „*je správné přisoudit věřiteli vysoký úrok nebo smluvní pokutu, pokud byly sjednány?*“, nýbrž i s otázkami jako „*měl bych rozhodnout spíše tak a tak, protože stranou řízení je orgán, který schvaluje rozpočet justice?*“. Tyto otázky jsou fakticky způsobilé ovlivnit soudcovský úsudek, ačkoli *svou povahou náleží do sféry morálky*. Bylo by proto chybou domnívat se, že výše uvedenými průniky morálky do práva se vyčerpává etický rozměr soudcovské činnosti⁹ – představa, že nemorální soudce bude stabilně produkovat z hlediska práva správná a spravedlivá rozhodnutí, natož korigovat tvrdost dogmatické aplikace práva korektivem spravedlnosti (jak vyžaduje ústavní pořádek), je iluzorní. Zejména však je morální integrita soudců podstatným signálem funkční a spolehlivé justice pro veřejnost, bez jejíž důvěry naopak justice nemůže efektivně plnit své funkce. V první části tohoto příspěvku se proto budeme v krátkosti zabývat významem etiky v českém soudnictví spolu s vnitrostátními i mezinárodními snahami, které v této oblasti vyvíjí různé subjekty státního i nestátního charakteru.

Subjektem etických pravidel je člověk, v případech, jimiž se zde chceme zabývat, poté konkrétní soudce. Jednání takového soudce může být morálně správné nebo nesprávné, a to

⁴ Viz JELLINEK, G. Die socialethische Bedeutung von Recht, Unrecht und Strafe, s. 42.

⁵ Srov. KNAPP, V. Teorie práva, s. 85 – 86, kde mimo jiné uvádí, že systém práva a systém morálky se od sebe liší nikoli kvantitativně, ale kvalitativně, neboť právní normy a morální normy jsou normy kvalitativně různé, a to i tehdy, jestliže jejich předmět je totožný. Právní normy a morální normy ovšem mohou nejen svým předmětem a obsahem koincidovat, ale mohou se svým obsahem rozcházet, a to tak, že norma morální v téže věci postuluje jiné chování než norma právní. Tu pak dochází k divergenci, resp. ke konfliktu mezi oběma normami. Takováto situace by ovšem nemohla nastat, kdyby právo bylo skutečně minimum morálky.

⁶ GERLOCH, A. Teorie práva, s. 202 – 203. Dále srov. BOGUSZAK, J., ČAPEK, J. Teorie práva, s. 24 – 26.

⁷ V tomto smyslu lze velmi zjednodušeně říci, že trestní právo s přihlédnutím ke své subsidiární povaze, v rámci níž poskytuje ochranu právním statkům chráněným primárně jinými právními odvětvími, nejvíce ze všech právních odvětví celého právního řádu vyjadřuje „morální (etické) minimum povýšené na zákon“ a zejména „hierarchii hodnot dané společností“, a to v tom smyslu, že trestní zákoník by měl vyjadřovat ve své systematice a stanovením typové společenské škodlivosti jednotlivých trestných činů ve vzájemných vazbách zejména „ocenění“ společenských hodnot v určitém období vývoje společnosti. Srov. k tomu ŠÁMAL, P. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář, s. 5.

⁸ Srov. HAYEK, F. A. Právo zákonodárství a svoboda. Nový výklad liberálních principů spravedlnosti a politické ekonomie, s. 182.

⁹ K tomu srov. HRDLIČKOVÁ, I. Potřebujeme etický kodex?, s. 9.

v závislosti na jeho znalosti etických pravidiel, alebo na jeho vôli morálne jednat. Problematika etiky v soudnictví souvisí v užším smyslu výlučně s tímto subjektivním praktickým momentem, avšak v praxi by bylo příliš alibistické spoléhat se pouze na působení obecné morálky. Soudce při výkonu své činnosti čelí řadě tlaků, přičemž některé z nich jsou *způsobitelné deformovat, a to i podvědomě, jeho úsudek při aplikaci práva*, který z povahy věci musí být nestranný, nezávislý a spravedlivý. Je proto třeba vytvářet i potřebné „vnější“ prostředí umožňující řádný výkon soudcovské činnosti. Historicky se tak vyvinul rozmanitý systém zásad organizace soudnictví ve spojení se základními veřejnými subjektivními právy, který tvoří část ústavního uspořádání moderních států a z něhož vyplývají konkrétní funkční a organizační schémata, jejichž cílem je podporovat mj. justiční integritu¹⁰ – *principy jako dělba moci a nezávislost soudnictví, základní právo na spravedlivý proces vč. práva na zákonného soudce*. Ve druhé části příspěvku se zaměříme na jeden z prvků tohoto systému, a sice na zmíněnou problematiku nezávislosti soudnictví.

2 ETIKA V ČESKÉM SOUDNICTVÍ

Soudcovská etika náleží do tzv. profesní etiky, kterou lze chápat v různých významech. Pokud pomineme její pojmání jako vědy, koncepce v zásadě mohou oscilovat mezi akcentováním „profesního“, nebo „etického“ momentu. První uvedené chápe profesní etiku spíše jako systém takových pravidel a zásad, které souvisejí se specifickou profesní oblastí a stanovují, co je správné z hlediska cílů potažmo výkonu takové profese (etika profese X posuzuje jednání podle jeho schopnosti dosažení partikulárního účelu žádoucího v dané profesi, potažmo stanovuje tyto účely X).¹¹ Druhé uvedené operuje s obecnou mravností a zkoumá, jakým způsobem má být v určité profesní oblasti taková mravnost aplikována, potažmo jak je v této oblasti modifikována (etika profese X posuzuje jednání podle modifikovaných, ale obecně etických pojmů jako dobro, spravedlnost, potažmo se zabývá touto jejich modifikací v X).¹² V tomto příspěvku následujeme druhý, standardní,¹³ pohled na profesní etiku.

V České republice tato problematika není příliš systematicky reflektována, o čemž svědčí relativně malá pozornost odborné literatury. Přitom se nejedná o okrajové téma bez významu pro praxi. Hlavním účelem výkonu soudní moci je *ochrana subjektivních práv jednotlivců* spolu s ochranou objektivního práva (právního řádu), která se realizuje cestou *upevňování důvěry veřejnosti v právo a obecně posilování autority právních pravidel*. Soudci sami proto musí v souladu s čl. 95 Ústavy ctít svoji vázanost zákony a mezinárodními smlouvami, které jsou součástí právního řádu, tedy rozhodovat podle svého nejlepšího přesvědčení o tom, co je v určitém případě objektivně po právu, a zde značnou roli sehrává mravní přístup soudce. Avšak nejen to – *soudci svým eticky korektním jednáním podporují společenské přesvědčení o tom, že ve státě je skutečně zajištěno panství práva a subjektivním právům je poskytována efektivní ochrana*.¹⁴ Důvěra veřejnosti ve veřejné instituce, zejména pak soudy, je přitom nutnou podmínkou fungování justice.

Na druhé straně se soudcovská činnost na budování takové důvěry podílí omezenou měrou, neboť důsledky aplikace právního řádu, který je veřejností celkově považován za nespravedlivý, nemohou být v očích veřejnosti vnímány jinak než jako rovněž nespravedlivé, a to i přes sebekvalifikovanější a morálně adekvátní jednání soudce. Jindy dokonce za nespravedlivé důsledky pro účastníky řízení mohou spíše politická rozhodnutí, anebo prostě morální klima určité doby – vzpomeňme na nedávno v České republice znovu mediálně diskutovanou kauzu H-System. Přes toto vše zůstává naprosto legitimním požadavkem, aby soudci obecně a za každých okolností při

¹⁰ V této souvislosti se hovoří o systému justiční integrity, kam někteří autoři řadí nezávislost a nestrannost soudního rozhodování, institucionální nezávislost soudů, svobodu sdružování, materiální zajištění soudců a používání alternativních způsobů řešení sporů (viz ŠTIČKA, M. Aplikace etických postupů v soudním systému ČR, s. 2.).

¹¹ Tak například žurnalistická etika předepisuje ověřovat informace z více zdrojů a takto má blízko ke standardům *lege artis*.

¹² Ptáme se, například, zdali i ve farmacii platí, že člověk nemůže nikdy sloužit jako prostředek k dosažení cíle (což tvrdil Kant) kupř. tehdy, měl-li by být na něm testován lék s potenciálem záchranu tisíců lidí.

¹³ Srov. ANOTOVÁ, H. Profesní etika, s. 17.

¹⁴ Srov. např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 17. ledna 1970 ve věci Delcourt proti Belgii, č. 2689/65.

výkonu své funkce jednali eticky korektním způsobem. K naplnění tohoto požadavku je zapotřebí dvou věcí: zaprvé jde o *poznání, formulaci a racionální zdůvodnění etických standardů výkonu soudcovské profese* (standardů profesní deontologie); zadruhé *musí být tyto standardy soudcům komunikovány spolu s budováním vědomí autority či správnosti těchto pravidel*.¹⁵ Zatímco první uvedeně je věcí spíše akademickou, na druhém se převážnou měrou podílí formulace uvedených standardů v etických kodexech, potažmo i právních předpisech regulujících činnost soudnictví. Nemalou roli zde ovšem hraje i výchova a vzdělávání spolu s celkovým hodnotovým založením společnosti.

Co do odborných snah týkajících se zkoumání etických principů soudcovské činnosti lze zmínit vnitrostátní i mezinárodní projekty. Do první skupiny se v České republice řadí analýza Michala Štíčky *Aplikace etických postupů v soudním systému ČR*, která byla publikována na webu organizace Transparency International.¹⁶ Lze souhlasit s tam uvedeným tvrzením, že etická pravidla soudcovské činnosti se řadí mezi významné preventivní nástroje integrity soudnictví.¹⁷ Dále byly v této analýze identifikovány jako preventivní nástroje posilování soudcovské odpovědnosti, což je princip „vytknutí před závorku“, *úprava jmenování soudců, kariérního postupu a obecně organizace justice, systém vzdělávání, přístup veřejnosti k justičním informacím, role médií* a v neposlední řadě *existence etického kodexu*. Právě etický kodex spolu se vzděláváním hraje zásadní roli jak při výchově soudců k mravnímu jednání, tak při budování důvěry veřejnosti. *Veřejnost získává publikací etických kodexů povědomí o etických principech soudnictví, v důsledku čehož může plnit funkci vnější kontroly dodržování těchto principů*. Krom uvedené analýzy je však české literatury k danému tématu poskrovnu, vyjma několika kvalifikačních studentských prací a krátkých (seminárních nebo časopiseckých) příspěvků. Ve veřejném prostoru toto téma nicméně rezonuje poměrně často. Problém je v tom, že tato rezonance bývá až následkem porušení principů soudcovské etiky, a to zvláště tehdy, má-li dané porušení trestněprávní rozměr (např. korupce) nebo je předmětem kárného návrhu jako kárné provinění.

Konkrétních profesněetických prohrěšků soudců, z nichž některé byly projednávány i v kárném řízení, by bylo možno z českého prostředí zmínit hned několik, přičemž *zobecnění právě judikatury kárných senátů může napomoci při poznávání standardů soudcovské deontologie*. Ivana Hrdličková ve svém příspěvku uvádí statistiku jednoho z kárných senátů Vrchního soudu v Praze,¹⁸ podle níž ze 74 projednávaných kárných návrhů se 22 týkalo pochybení soudce v běžném životě (např. řízení pod vlivem alkoholu).¹⁹ Z toho je patrné, že řada etických prohrěšků zakládá zároveň odpovědnost právní a ukazuje se tak, že musíme rozlišovat situace, kdy soudcovo jednání spadá do rámce výkonu funkce ve striktním smyslu, tedy do rámce jednání podle procesních předpisů upravujících řízení před soudem, jakož i podle pravidel obsažených v zákoně o soudech a soudcích (potažmo pravidel ústavního pořádku), od situací, kdy soudcovo jednání může mít vliv na jeho výkon funkce potažmo na vnímání justice veřejností, ale není bezprostředně regulováno předpisy upravující organizaci soudnictví – sem spadají některé osobní aktivity soudců na veřejnosti nebo neformální vedení soudních jednání, které ovšem nenaplnují například skutkovou podstatu kárného provinění.

Zatímco při prvních situacích plní zásadní roli právní pravidla (možnost následného přezkumu soudního rozhodnutí, jakož i postupů v řízení, vyloučení pro podjatost, kárná odpovědnost), profesní deontologie nalézá uplatnění především ve druhých situacích. Avšak ani toto tvrzení neplatí absolutně. Předně jsou morální motivace mnohdy efektivnější a „silnější“ než hrozba právní sankcí, nicméně *etický rozměr se projevuje v celkové kultuře aplikace právních předpisů*. V tomto směru lze pozorovat rozdíly mezi západními (a zejména severskými) zeměmi a zeměmi bývalého socialistického bloku. V první skupině se nacházejí země, jejichž soudnictví vnímá etické principy jako samozřejmou část výkonu soudcovské profese, tudíž zde není pocítována

¹⁵ Srov. níže uvedené Stanovisko č. 3 Poradního výboru evropských soudců (CCJE), které se soustředilo na zodpovězení těchto otázek: jaké standardy chování mají být aplikovatelné pro soudce? Jak mají být tyto standardy formulovány? K tomu se dále připojovala ještě otázka trestní, civilní nebo kárné odpovědnosti soudců.

¹⁶ ŠTÍČKA, M. *Aplikace etických postupů v soudním systému ČR*.

¹⁷ Srov. ŠTÍČKA, M. *Aplikace etických postupů v soudním systému ČR*, s. 4.

¹⁸ Vrchní soudy byly podle dřívější právní úpravy kárnými soudy.

¹⁹ Srov. HRDLIČKOVÁ, I. *Potřebujeme etický kodex?*, s. 4.

potřeba tyto principy formulovat ve zvláštních dokumentech.²⁰ Ve druhé skupině zemí, kam se řadí mj. i Česká republika a Slovensko, se ukazuje explicitní formulace etických zásad jako potřebná i ve vztahu k samotným právem regulovaným profesním postupům soudců – často v tomto ohledu například slýcháváme, že reliktem minulých dob je v České republice mechanická aplikace právních předpisů bez hodnotových akcentů.²¹ O potřebnosti etické regulace nikoli přímo právně regulovaného jednání soudce pak v zásadě není pochyb. V zahraniční literatuře tuto skutečnost pregnančně shrnul J. B. Thomas ve svém díle *Judicial Ethics in Australia*:

„Nikdo nepochybuje o tom, že se od soudců očekává chování podle určitých standardů, a to jak na soudech, tak mimo ně. Jsou tato pouze očekávanými dobrovolné slušnosti konané na osobní úrovni, nebo jde o očekávání, že určité standardy chování musí být dodržovány určitou profesní skupinou v zájmu jejím a v zájmu společnosti?

My [soudci] tvoříme určitou skupinu v daném společenství. Představujeme vybranou část vážené profese. Každý den je nám svěřen výkon značné moci. Výkon této moci má závažné účinky na životy a osudy těch, kteří před nás předstupují. Občané si nemohou být jisti, zdali oni sami nebo jejich osudy nebudou někdy záviset na našem rozhodnutí. Nechtějí tedy, aby takováto moc náležela někomu, jehož čestnost, způsobilost nebo osobnostní kvality jsou pochybné. Je proto nezbytné pro kontinuitu systému práva tak, jak ho známe, aby existovaly standardy chování [soudců] jak před soudy, tak mimo soud, jejichž účelem je zajistit důvěru v uvedená očekávání.“²²

Podrobnější (ovšem zdaleka ne vyčerpávající) zkoumání standardů soudcovské etiky nabízí zahraniční odborná literatura²³ a na ni navazující právně závazné i nezávazné instrumenty vydávané mezinárodními organizacemi (mezivládního i nevládního charakteru). Toto zkoumání rovněž ve velké míře reflektuje judikaturu – zejména některá významná rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva týkající se typicky požadavků článku 6 Evropské úmluvy o lidských právech. Mezi dokumenty mezinárodního významu zasluhující pozornost lze řadit Stanovisko č. 3 Poradního výboru evropských soudců (CCJE), Základní principy nezávislosti soudnictví vydané OSN v r. 1985, Evropskou chartu o statutu soudců a zejména Bangalorské zásady soudcovského jednání.

Rozborem odborné literatury a uváděných dokumentů lze dospět k závěru, že mezi principy soudcovské etiky se řadí: *nestrannost, nezávislost, integrita* (či morální bezúhonnost nebo čestnost), *korektnost* nebo *náležitost, rovné zacházení a odborná způsobilost*.²⁴ Zatímco o prvních dvou budeme hovořit níže, neboť jejich zajištění je spíše věcí organizace a správy justice,²⁵ zejména na obecně etické požadavky integrity a náležitost chceme upozornit zde. Tyto požadavky jsou vázány na zcela základní princip soudcovské etiky, který byl výše označen za „vytknutý před závorku“, a tím je osobní odpovědnost soudců a její uvědomění.²⁶

Soudcovská integrita (bezúhonnost) spočívající v čestném, poctivém a správném jednání představuje imperativ – není otázkou míry či okolností, nýbrž *musí být v soudcovském jednání* (a to včetně soukromého vystupování soudce) *ctěna vždy a absolutně*. Její obsah ovšem, stejně jako u každého jiného profesně-etického principu, je částečně determinován společenským vnímáním korektnosti a čestnosti a v tomto směru odráží celkovou morálku společnosti. Často také, a to

²⁰ Viz VYKLIČKÝ, J. Etika – od teorie k praxi (aneb „Dost bylo teorie, je čas jednat“).

²¹ Srov. BROŽOVÁ, I. Úvahy a podněty nejen k zamyšlení. Soudcovská etika a důvěra v soudnictví.

²² THOMAS, J.B. *Judicial Ethics in Australia*, s. 7.

²³ Tradici má zkoumání spolu s výukou etických otázek ve vztahu k právníkům (nejen soudcovským) profesím ve Spojených státech, potažmo v Austrálii. Některé tamní odborné práce, jejichž značnou část tvoří komentáře ke kodifikovaným etickým principům vydávaným profesními organizacemi (např. American Bar Association) uvádíme průběžně v textu. V evropském prostředí přináší ucelenější pojednání např. Komentář k Bangalorským zásadám soudcovského jednání (Commentary on the Bangalore Principles of Judicial Conduct).

²⁴ Ne náhodou se tyto principy kryjí s těmi, které stanovují Bangalorské zásady soudcovského jednání, jež lze považovat za ojedinělý pokus koncizně formulovat profesní deontologii v oblasti soudnictví na evropském kontinentu. Dále srov. ŠIMONIS, M. *The Role of Judicial Ethics in Court Administration: From Setting the Objectives to Practical Implementation*, s. 94

²⁵ Respektive obecně ústavněprávního uspořádání státu (v souladu s principem dělby a separace moci).

²⁶ Srov. VYKLIČKÝ, J. Etika – od teorie k praxi (aneb „Dost bylo teorie, je čas jednat“).

zejména u principu *náležitosti*, zaujímáme pozici rozumného pozorovatele a tážeme se, zdali se dané jednání tomuto pozorovateli jeví jako souladné s daným profesně-etickým principem. To souvisí s důležitým momentem, a sice že podstatnou funkcí soudcovské deontologie je upevňovat důvěru veřejnosti v justici coby nutnou podmínku její řádné funkce. Nepostačuje tedy, aby soudce sám byl přesvědčen o tom, že jedná mravně, nýbrž je třeba se tázat, zdali se konkrétní jednání jako mravní jeví i nezúčastněné rozumné osobě.

Pokud o daných principech uvažujeme konkrétněji, soudce by například měl být obezřetný při volbě svých soukromých aktivit, při nichž se dostává do styku s veřejností. V České republice jsou dále diskutovány otázky styku soudce s představiteli ostatních právnických profesí, přátelských vztahů s kolegy nebo odborné – přednáškové a publikační – činnosti. Judikatura kárných senátů v tomto směru hovoří jasně: *je součástí profesionality soudce, aby v případech profesních vztahů odstínil osobní hovinu*,²⁷ naproti tomu *striktně zakázána je konzultace živých kauz nebo poskytování právních porad*. Etické principy formulované v níže uváděném kodexu vydaném Soudcovskou unií v České republice pak v této otázce poskytují zřejmě stejnou odpověď, ačkoli jejich formulace je relativně obecná. Taktéž vystupování soudce při soudním jednání nesmí pro rozumného pozorovatele zavdat pochybnost o jeho náležitém jednání a rovném zacházení se stranami – to zejména v případech, kdy je účastníkem řízení orgán veřejné moci s nějakým vztahem k justici. Samostatnou kapitolou jsou verbální veřejné projevy soudce, obzvláště na sociálních sítích a internetu. V této souvislosti nelze *nepřipomenout* nedávné kauzy některých českých soudců, které vyústily až v uložení sankcí v kárném řízení.²⁸ V tomto směru nutno kvitovat snahu Soudcovské unie zhmotněnou v dokumentu nazvaném Etické meze působení soudce na sociálních sítích.²⁹

Jednotlivé principy jsou konečně provázané, takže dodržování jednoho zároveň ovlivňuje vnímání druhého, jejich uvědomění je poté nutno upevňovat nejen jejich vhodnou formulací a publikací, nýbrž i vlastním aktivním dodržováním a přiměřenou kontrolou jejich dodržování ze strany samotných soudců – kolegů.

Takto se dostáváme k další výše nastolené otázce, a sice k otázce komunikace uvedených principů jejich adresátům a obecně výchovy k mravnímu jednání. Jestliže H. L. A. Hart rozlišoval dva způsoby komunikace pravidel, totiž názorný konkrétní příklad a obecnou (jazykovou) formulaci,³⁰ etická pravidla si bezesporu osvojujeme spíše prvním způsobem. Takto jsou *vytvářeny morální intuice každého jednotlivce*, které jsou nejpodstatnějším vodítkem pro konkrétní úsudek o tom, co je v určitém případě správné. Tato rovina je podstatná i v případě soudcovské etiky, když vyvstávají i případy, kdy je třeba *preciznějších vodítek a explicitně formulovaných pravidel*. Při komunikaci etických principů soudcům proto hraje roli zaprvé vzdělávání a výchova, za další publikované etické principy (kodexy) či jiné dokumenty.

Začneme etickým kodexem, neboť potřebnost jednotného uceleného souboru pravidel soudcovské etiky byla v České republice několikrát zpochybňována.³¹ Výše byly zmiňovány některé mezinárodní kodexy či modelové zákony, z nichž některé více, jiné méně dopadají i na v užším smyslu etické otázky. Jedná se však vždy do jisté míry o produkt shody různých právních kultur (potažmo právních systémů), čemuž odpovídá buďto ponechání určitých otázek bez zmínky, nebo

²⁷ Např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2001, sp. zn. 7 Tz 178/2001, nebo usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 8. 2013, sp. zn. Nao 41/2013.

²⁸ Např. v rozhodnutí ze dne 6. 6. 2016, sp. zn. 11 Kss 6/2015, dovodil Nejvyšší správní soud kárnou odpovědnost soudce, jenž na webu publikoval články hrubě neobjektivním a dehonestujícím způsobem vykreslující migranty, pracovníky neziskových organizací a občanské aktivisty. V jiné věci (rozhodnutí ze dne 28. 11. 2018, sp. zn. 13 Kss 6/2017) byl soudce tímtož soudem shledán vinným za vyjádření pro webový zpravodajský portál, v němž mj. označil Klausovu amnestii za zaplacenou; tentýž soudce byl přitom již jednou kárně odpovědným uznán za své veřejné hodnocení průběhu komunálních voleb.

²⁹ Dokument byl publikován 24. 7. 2017 na webu Soudcovské unie ČR a je dostupný zde: <http://www.soudci.cz/zpravy-a-stanoviska/pohledy-a-nazory/843-eticke-meze-pusobeni-soudce-na-socialnich-sitich.html>

³⁰ Viz HART, H. L. A. The Concept of Law, s. 124 – 125.

³¹ Např. VYKLICKÝ, J. Etika – od teorie k praxi (aneb „Dost bylo teorie, je čas jednat“). Skepse k potřebnosti podobného dokumentu ovšem byla i jednou z příčin neúspěchu tzv. Motejlovy reformy soudnictví připravované v roce 1999.

velká obecnost. Stěžejní místo mezi těmito dokumenty zaujímají již výše zmiňované Bangalorské zásady soudcovského jednání;³² že se ani diskuze nad jejich přijetím neobešla bez názorových neshod, připomněla v jedné ze svých přednášek Iva Brožová, která se v roce 2002 za Českou republiku přijímání Zásad zúčastnila.³³ Mezi sporné body se řadily například vztah soudců k médiím, styk soudce s představiteli jiných právnických profesí nebo soudcovský výkon politických funkcí. Přesto jde nakonec o dokument, který nepředstavuje pouze jakousi kompromisní kostru, nýbrž *relativně ucelený soubor zásad soudcovské etiky*. A o jejich použitelnosti jak v zemích common law, tak v kontinentálních právních systémech svědčí fakt, že v řadě zemí obou právních kultur byly Zásady inkorporovány buďto do obecně závazných předpisů, nebo do národních soudcovských etických kodexů.

To je i případ Etických zásad chování soudce vydaných v roce 2005 vydaných Soudcovskou unií v České republice. Otázkou je, jaký význam tento dokument má, měl-li by být revidován, nebo rovnou nahrazen jiným dokumentem či přímo právním předpisem. Výše jsme uvedli, že existence dokumentu typu etického kodexu soudců smysl má, mj. z hlediska důvěry a kontroly veřejnosti. Etický kodex by v každém případě měl být přizpůsoben konkrétnímu soudnímu systému³⁴ a měl by být univerzální. Problémem může být i přílišná obecnost formulovaných principů – to nicméně často řeší výklad kodexu zpracovávaný buď v odborné literatuře, anebo přímo organizací vydávající kodex (to je případem etických kodexů v zámoří). Kodex vydaný Soudcovskou unií v těchto směrech má rezervy, například dopadá pouze na soudce, kteří jsou členy Soudcovské unie. To nezůstalo stranou pozornosti ani Hodnotící zprávy České republiky vydané dne 1. července 2016 Skupinou států proti korupci (GRECO), která ocenila dílčí přínosy tohoto dokumentu, avšak dále navrhovala jeho rozšíření v plnohodnotný a univerzální etický kodex pro všechny soudce doplněný o *praktická opatření k jeho implementaci v praxi*.³⁵ Bylo by nicméně záhodno provést další analýzy etických postupů v české justici, jakož i zohlednit její aktuální problémy, ať již se jedná o korupci, narůstající vnější tlaky na soudce, kritiku veřejností či médií nebo již zmiňované projevy na sociálních sítích. S vědomím výše uvedeného lze dále hledat inspiraci v zahraničí, neboť dokumentů v tomto ohledu existuje celá řada: na kontinentě lze k pozornosti například v kariérních otázkách doporučit Evropskou chartu o statutu soudců, avšak hledět lze i do zámoří, kde modelové zákony o soudcovském jednání pravidelně vydává American Bar Association (ABA) a jejich výklady se vyznačují vysokou erudicí.

Kateřina Šimáčková se v jednom ze svých příspěvků pozastavuje nad tím, že profesní etice soudců není v českém vzdělávání věnována přílišná pozornost.³⁶ S tím souvisí i výše zmiňovaná nedostupnost odborné literatury na toto téma. V širším smyslu ovšem musíme uvažovat *výchovné působení rodiny, školy, kolektivů a obecně institucí*, tudíž si všímáme podstatného rozměru soudcovské etiky spočívajícího v tom, že jde do jisté míry o obraz společnosti jako celku. Přesto je třeba upozornit na nutnost etického vzdělávání, a to v jeho pokročilých či specializovaných stupních čili především potenciálních soudců (justičních čekatelů, ale i studentů právnických fakult), jehož změna je zřejmě potřebná. Dovolíme si proto závěrem první části příspěvku využít některé poznatky ze zámoří publikované v článku E. F. Rosenblumové,³⁷ neboť máme za to, že jsou plně aplikovatelné i v Česku nebo na Slovensku.

Potřebnost vzdělání v profesní etice soudců (ale podobně i jiných právnických profesí) lze konstatovat přinejmenším od úrovně studentů právnických fakult. Podstatné je informovat o etických

---

³² K historii Zásad srov. Commentary on the Bangalore Principles of Judicial Conduct. The Judicial Integrity Group, 2007, s. 9 a násl.

³³ Viz BROŽOVÁ, I. Úvahy a podněty nejen k zamyšlení. Soudcovská etika a důvěra v soudnictví.

³⁴ Srov. ŠTIČKA, M. Aplikace etických postupů v soudním systému ČR, s. 5.

³⁵ Hodnotící zprávu České republiky vydanou v rámci čtvrtého hodnotícího kola přijala na svém 72. plenárním zasedání Skupina států proti korupci (GRECO) dne 1. července 2016. Oficiální český překlad zprávy je dostupný zde:

<http://korupce.cz/wp-content/uploads/2018/12/Ctvrte-hodnotici-kolo-Prevence-korupce-ve-vztahu-ke-clenum-Parlamentu-soudcum-a-statnim-zastupcum.pdf>

³⁶ Viz ŠIMÁČKOVÁ, K. Profesní etika soudců – co si pod tím představí a jak toto téma vůbec uchopit?

³⁷ Viz ROSENBLUM, E. F. Judicial Ethics for All: An Expansive Approach to Judicial Ethics Education, s. 394 a násl.

principech (zejména o restrikcích plynoucích z úpravy střetu zájmů a nepřipustnosti výkonu některých činností) již potenciální zájemce o výkon funkce soudce. Za stěžejní kategorie subjektů lze z hlediska etického vzdělávání v českých realitách považovat justiční čekatele, asistenty soudců a začínající soudce. V prvních dvou kategoriích jistě jsou rezervy, kdy „garanta“ mravní výchovy zde *de facto* plní pouze soudce, *k němuž je čekatel přidělen nebo asistent jmenován*. Rezervy nicméně existují i u začínajících soudců, kdy *odborných seminářů na danou problematiku je poskrovnu*. Inspirovat se lze právě v zámoří – například ve státě Nevada je pro všechny nově jmenované soudce pravidelně pořádán dvoudenní kurz soudcovské etiky, který je dokonce povinný z nařízení tamního Nejvyššího soudu. V Oregonu pak existuje „škola nových soudců“, v níž se v rámci dvouhodinových kurzů probírají praktické otázky, mimo jiné formou diskuze.

3 NEZÁVISLOST SOUDNICTVÍ

Zůstaneme-li u Bangalorských zásad soudcovského jednání, jedním z tam formulovaných principů je rovněž nezávislost soudnictví. Jak ovšem tvrdí Jan Sokol, nezávislost je spíše nárokem soudcovského stavu než jeho závazkem.³⁸ Ačkoli tedy může být (a bývá) chápána jako rozměr etiky soudnictví *largo sensu*, nezávislost soudnictví souvisí v prvé řadě s tradičními představami o třech existujících mocích ve státě, totiž mocí zákonodárnou, výkonnou a soudní, čili s dělbou moci. I když je lépe v případě dělby moci hovořit o třech státních funkcích,³⁹ budeme zde dodržovat tradiční označení. Rozlišit je nicméně třeba „dělbu“ ve smyslu rozdělení moci (funkcí) od separace, tedy oddělení moci, jakož i nesměšovat uvedené principy s principem brzd a protivah.⁴⁰

Nezávislost soudnictví je speciálním případem separace funkcí, speciálním proto, že zřejmě nejvíce realizuje ideu separace ve striktním smyslu úplného oddělení. Standardně totiž všechny funkce či moci státu mezi sebou neodmyslitelně kooperují, *v případě soudní moci je ovšem tato kooperace značně omezena*. Nezávislost soudnictví je možno považovat za (ústavní) právní princip, který je třeba aplikovat při použití proporcionality ve smyslu Alexyho koncepce „příkazu k optimalizaci“. Tento příkaz tedy předpokládá ideál, jehož má být v co největší míře dosahováno, a tímto ideálem je v případě justice soudcovské rozhodování výlučně na základě objektivního práva ovšem prozařovaného ústavněprávními principy. Dostáváme takto zpět k výše uvedené *ochraně subjektivních práv a zajišťování panství práva*, což jsou principy pojmově spjaté s principem nezávislosti soudnictví – viz ostatně článek 95 odstavec 1 Ústavy České republiky, potažmo § 79 odst. 1 zákona o soudech a soudcích.

Nezávislost soudnictví lze chápat v několika rovinách. Prvou je rovina institucionální, tedy *oddělenost (ve výše uvedeném smyslu) soustavy soudů* coby státních orgánů od orgánů ostatních. Tato oddělenost spočívá v jejich specifickém postavení a odpovídajícím nastavení kompetencí, jakož i z patřičných zákazů uložených vnějším subjektům (v obecné rovině plynoucích z čl. 82 odst. 1 Ústavy ČR, dále z níže zmiňované trestní úpravy). Jelikož za subjekt rozhodování považujeme soudce, je zjevné, že s nezávislostí institucionální (organizační) se v praxi spojit nelze, nýbrž musí být do určité míry podporována i nezávislost konkrétního soudcovského úsudku, tedy rozhodnutí konkrétního soudce – to je *rovina faktická či individuální*. Tento požadavek se úzce dotýká dalšího principu spojeného s nezávislostí, totiž nestrannosti.

Institucionální nezávislost soudů je základním pilířem demokratického právního státu. Je zajišťována řadou mechanismů a institutů, v podmínkách českého právního řádu mj. *neodvolatelností z funkce soudce* (až na kárná provinění), *neslučitelností výkonu této funkce s řadou činností nebo trestněprávní ochranou* (§ 335 trestního zákoníku). Individuální stránka nezávislosti spolu s nestranností je pochopitelně rovněž *zajišťována postavením soudů*, dále ji však mají utvrzovat ještě instituty jako *materiální zajištění soudců, hrozba kárné odpovědnosti* (§ 87

³⁸ Viz SOKOL, J. K etickému kodexu.

³⁹ Moc nebo autorita je ve vztahu ke státu, který pojmově není subjektem moci v obvyklém smyslu, jakýmsi důsledkem společenského uspořádání, které jednotlivci (původní subjekty moci) reflektují tak, že se v určitých případech dobrovolně podřizují, v jiných případech jim toto podřízení se jiných umožňuje prosazení své vůle. Státní moc je takto jednotným jevem a nemá proto smysl členit ji na zvláštní případy – moc zákonodárnou, výkonnou a soudní. Lépe je spíše říci, že různá tělesa jsou touto mocí–autoritou nadána k různým činnostem a za různými účely; někteří autoři proto raději hovoří o dělbě funkcí – srov. HAPLA, M. Dělbá moci a nezávislost justice, s. 14 a 15.

⁴⁰ HAPLA, M. Dělbá moci a nezávislost justice, s. 12.

zákona o soudech a soudcích), *vyloučení podjatého soudce* z řízení (§ 14 občanského soudního řádu či § 30 trestního řádu) nebo *pravidla střetu zájmů*. Zde ovšem třeba připomenout pregnantní vyjádření Aleny Winterové ve známé učebnici civilního procesu, a sice že „*největší garanci soudcovské nezávislosti je [...] soudce sám*“.⁴¹ Takto do hry znovu vstupuje výše diskutovaná rovina soudcovské etiky a vidíme, o jak úzce spojené postuláty se v případě soudnictví jedná.

Podstatnou garancí institucionální i individuální nezávislosti, jakož i nestrannosti, je zákaz politického ovlivňování soudců. Ačkoli se toto téma diskutuje dnes spíše v souvislosti se správou soudnictví, která bude pojednána dále, setkáváme se v současné době i s ne zcela vhodným (třebaže i nepřímým) ovlivňováním soudcovské rozhodovací činnosti prostřednictvím komentování probíhajících případů nebo zpětného kritizování již skončených věcí. Objevily se dokonce i přímé pokusy o ovlivňování soudcovského úsudku – viz v současnosti mediálně velmi diskutované téma v českém prostředí v souvislosti s případem prezidentova kancléře Vratislava Mynáře.⁴² Zde nelze než znovu připomenout, jak důležitá je v takových situacích (nejen) profesní etika. Podíváme-li se poté do některých jiných evropských zemí, nezávislost soudnictví je ohrožována dokonce v rovině institucionální. Zde se ukazuje důležitá role jak ústavních soudů coby garantů fundamentálního uspořádání státu (vč. principu dělby moci), ale i obecně úloha demokratické společnosti, jejíž hodnotový systém by mocenským snahám oslabujícím nezávislost justice měl klást dostatečný odpor. V případě veřejných projevů politických představitelů směrem k justici jde o otázku složitější, neboť takové projevy mohou stále ještě být součástí (věcné) veřejné debaty, která je v demokratické společnosti chráněna jakožto realizace svobody projevu. Ani soudci totiž přirozeně nejsou a nemohou být nedotknutelnými polobohy ve slonovinové věži. Soudy a soudci při výkonu své rozhodovací pravomoci mají realizovat a ochraňovat akty legislativy či exekutivy a v tomto smyslu jsou subjekty, které *provádějí výklad a výkon aktů těchto mocí*, které tyto akty vydávají, byť i vůči nim vystupují jako nezávislé. Pokud toto své postavení překračují, je kritika namístě. Na druhé straně nesmí soudce nikdy nabyt pocitu podřízenosti vůči samotným subjektům vykonávajícím moc zákonodárnou nebo moc výkonnou.

Politika bývá nezřídka definována jako boj o moc.⁴³ V podmínkách našeho státního uspořádání pak zákonitě může jít pouze o moc realizující se prostřednictvím výkonu moci zákonodárné a výkonné. Vůle k moci je však, jak říkal Nietzsche, všudy přítomným jevem. Politikaření proto v jistém ohledu zřejmě z povahy věci směřuje ke koncentraci moci, k uzurpování maximálního možného vlivu. V každém případě by proto měly být vytvářeny a podporovány mechanismy minimalizující riziko stavu, kdy soudce pocituje nutkání rozhodnout s pro něj příznivými politickými důsledky. V zahraniční literatuře se v této souvislosti často cituje úryvek z práce J. A. G. Griffitha: „*Oni [soudci – pozn.] vidí, že vlády přicházejí jako voda a že jdou s větrem. Nejsou zavázáni k loajalitě ministrům, a to ani k dočasné loajalitě, kterou musí vykazovat úředníci. Soudci jsou sice také lvi pod trůnem, ale ten v jejich očích není obsazen předsedou vlády, nýbrž právem a soudcovskou představou veřejného zájmu.*“⁴⁴

Na věc se lze ovšem dívat i z druhého pohledu, jímž je problematika možnosti politických aktivit soudců. Ani v současnosti se k tomuto problému, který má značné přesahy do výše probírané

⁴¹ WINTEROVÁ, A. Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice, s. 64.

⁴² Ten se měl pokoušet na neveřejných schůzkách se soudci Nejvyššího správního a Ústavního soudu ovlivnit rozhodnutí v probíhajících kauzách. Zejména Josef Baxa poté v rozhovorech s médii zmiňoval podle něj nestandardní chování ze strany Hradu spočívající v náznacích, jak má být v určitých věcech rozhodnuto. To vyvolalo vlnu kritiky, mj. i ze strany odborné veřejnosti. Na druhé straně osoby z politického prostředí se často vyjadřují k soudním případům a právě morální vlastnosti a profesionální přístup soudců by měly představovat garanci odolnosti proti podobným nátlakům. Ovlivňování rozhodnutí v probíhající věci je nicméně nepřijatelné a podobné praktiky mohou být, zejména ve větší intenzitě, v budoucnu nebezpečné pro základní principy demokratického právního státu. Proto lze ocenit odvahu a vůli soudců o nich veřejnost informovat.

⁴³ Jak uvádí Velký sociologický slovník: „*V intencích „kratocentrické“ tradice, která přiznává primát moci ve společnosti a často také v morálně-lidských otázkách a která je spojena se jmény Thrasymacha a T.Hobbese, z moderních sociologů s takovými autory, jako je W.Ch. Mills, I. L. Horowitz, R. G. Dahrendorf nebo i R. Aron, je politika bojem o moc.*“ (Velký sociologický slovník. II, P-Ž, s. 785).

⁴⁴ GRIFFITH, J.A.G. The Politics of the Judiciary, s. 199.

etické roviny, nestaví odborná veřejnost zamítavě, což mnohdy vede k názorové neshodě. Lze ostatně uvést, že v diskuzích nad návrhem uvedených Bangalorských zásad vyvolala otázka participace soudců v politických otázkách zejména na evropském kontinentě největší kontroverze, když původní návrh zakazoval jakoukoli formu této participace.⁴⁵ Vždy je ovšem nutno v konkrétních podmínkách daného státu *stanovit garance zaručující to, že politická aktivita soudců nebude mít vliv na jejich objektivní, pouze pozitivním právem determinovaný úsudek.*

Podobně, jako jsme o tom hovořili v případě etiky, i oblast nezávislosti soudnictví je citelně ovlivňována mezinárodněprávními závazky České republiky, zde zřejmě v ještě větší míře. Tyto závazky z velké části souvisejí se základním *právem na spravedlivý proces*, které je garantováno v několika smluvních instrumentech, z nichž v regionálním měřítku nejvýznamnější je Evropská úmluva o lidských právech („Úmluva“) a její mechanismus stížností jednotlivců. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva („ESLP“) je v tomto směru bohatá, kdy se zabývá jak institucionálním, tak faktickým aspektem nezávislosti. K prvému uvedenému lze uvést rozsudek ze dne 28. 6. 1984 ve věci Campbell a Fell proti spojenému království (č. 7819/77 a 7878/77), kde ESLP formuloval kritéria posuzování nezávislosti jako způsob ustanovování soudců, délku jejich mandátu, existenci záruk proti vnějšímu tlaku ale i vnímání nezávislosti veřejností. V souvislosti s faktickou stránkou nezávislosti poukážme na rozsudek z dne 30. 6. 2009 ve věci Viorel Burzo proti Rumunsku (č. 75109/01 a 12639/02), kde ESLP nedovodil zásah do nezávislosti soudcovského úsudku neobjektivním zpravodajstvím.

O tom, že si mezinárodní dokumenty všímají institucionálního i faktického aspektu nezávislosti svědčí již výše zmiňované Bangalorské zásady. Pozornost dále zasluhuje Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. R (94) 12 z roku 1994. To mezi základní součásti zajišťování nezávislosti řadí například zdánlivě samozřejmou nemožnost přezkumu soudního rozhodnutí jinak než v rámci řízení o opravných prostředcích před soudy. Upravuje však i takové principy, které v podmínkách českého právního řádu doposud nenalezly odpovídající realizaci. Zde máme na mysli zejména personální a kariérní otázky.⁴⁶ Doporučení stanovuje, že *všechna rozhodnutí týkající se kariérních otázek* vč. jmenování soudců musí být činěna *na základě objektivních kritérií odbornosti, morální bezúhonnosti* atp., a to *orgánem nezávislým na výkonné moci*; pokud pak ústavní uspořádání umožňuje, aby v daných otázkách rozhodovala vláda, potažmo podřízený správní orgán, je nutno zajistit, aby přijímaná rozhodnutí byla transparentní a závislá pouze na uvedených objektivních kritériích. K tomu může napomoci poradní orgán, jehož doporučení jsou ovšem následována v praxi.

Tím se dostáváme k relativně citlivé oblasti v České republice. Ona citlivost je dána jednak tím, že jde o záležitosti související s výše uvedeným politickým vlivem na výkon soudní moci, dále tím, že zde v jistém smyslu přetrvává silně zakořeněná tradice. V Česku se již několik let diskutuje o tom, že současná podoba státní správy soudů zde není zdaleka optimální, neboť jde o relikty již z doby Rakouska-Uherska. Jednou z negativních stránek, které s sebou tento model nese, jsou právě zvýšená rizika zásahů do nezávislosti soudnictví ze strany výkonné moci. Z dalších problémů, které z tohoto modelu rezultují, lze zmínit netransparentnost jmenování soudců nebo chybějící kariérní model. Jelikož uvedená otázka byla mnohokrát detailně diskutována, soustředíme se dále pouze na stěžejní okruhy problémů. Mezi ně lze zařadit mimo zmíněných kariérních či obecně personálních otázek taktéž materiální zajištění chodu justice, tzv. soudní mapy,⁴⁷ v organizační rovině pak otázku samosprávného orgánu typu Nejvyšší rady soudnictví.⁴⁸

⁴⁵ Viz Commentary on the Bangalore Principles of Judicial Conduct, s. 14 – 15.

⁴⁶ V tomto směru nutno připomenout Hodnotící zprávu České republiky vydanou dne 1. července 2016 Skupinou států proti korupci (GRECO), která explicitně uvádí, že právní regulace výběru a kariérního postupu soudců je v České republice nedostatečná.

⁴⁷ K tomuto tématu srov. např. ŠÁMAL, P., ŠIPULOVÁ, K. Justiční reforma v České republice – cesta k efektivnějšímu a důvěryhodnějšímu soudnictví; ENCJ. Judicial Reform in Europe Report 2011–2012; důležitá vodítka v tomto směru poskytuje rovněž Směrnice Evropské komise pro efektivitu justice (CEPEJ) – viz CEPEJ. Guidelines on Creation of Judicial Maps to Support Access to Justice within a Quality Judicial System.

⁴⁸ K této problematice srov. Nejvyšší rada soudnictví: Quo vadis? Sborník z konference: Nejvyšší soud České republiky, Česká společnost pro evropské a srovnávací právo a Justiční akademie, 13.–14. 5. 2015.; dále ŠÁMAL, P., ŠIPULOVÁ, K. Justiční reforma v České republice – cesta

Problematika materiálneho zajištění chodu justice zahrnuje mimo jiné posouzení toho, zdali výkonná moc má i nadále spravovat prostředky poskytované z rozpočtu na fungování a vybavení justice, anebo má-li naopak dojít k „samosprávě“ této oblasti např. formou samostatné rozpočtové kapitoly,⁴⁹ kde alokaci prostředků bude provádět pouze na výkonné moci relativně nezávislý orgán správy soudnictví. Tímto orgánem by mohla být právě zmiňovaná Nejvyšší rada soudnictví a je nutno uvést, že jde o model běžný v několika evropských státech, dokonce jej obsahoval návrh zemského zákona o samosprávě justice předložený Německým soudním spolkem.⁵⁰

Další, dnes často diskutovaný okruh týkající se personálních a kariérních otázek, obsahuje hned několik dílčích problematik. První z nich je transparentnost jmenování soudců, které je dnes zcela v rukou moci výkonné, kdy soudcovské rady, ačkoli zřízené na základě zákona, mají v České republice funkci pouze poradní.⁵¹ Zde je nutno upozornit na nedávno vydanou instrukci ministra spravedlnosti ohledně způsobu jmenování soudců,⁵² která byla částí odborné veřejnosti podrobena kritice.⁵³ V tomto ohledu se lze zejména podivovat nad formou tohoto aktu, která by optimálně měla být formou zákonnou (nikoli interní instrukcí). Na to navazuje oblast kariérního postupu soudců a jmenování soudních funkcionářů. V nálezu Ústavního soudu ze dne 6. října 2010, sp. zn. Pl. ÚS 39/08, (publikovaném ve Sbírce zákonů pod č. 294/2010), byla formulována jistá kritika a obavy např. z personální korupce, které bohužel přetrvávají dodnes. Jednak jsou *soudní funkcionáři jmenování exekutivou*, což má možná nejvýznamnější dopad na nezávislost justice, pokud jde o vlivy moci výkonné, dále je stále nevyřešen *problém opakovaného výkonu funkcí předsedů a místopředsedů*, kterým se obchází zmiňovaným nálezem zrušená úprava umožňující opakování mandátů funkcionářů (§ 105a zákona o soudech a soudcích).⁵⁴ Přitom je třeba říci, že *předsedové soudů mají značné kompetence ve vztahu k faktickému fungování soudů* (např. rozvrh práce aj.).

Uvedené otázky se v současné době poměrně intenzivně diskutují, a to jak v rámci odborné veřejnosti, tak prostřednictvím kulatých stolů mezi zástupci moci výkonné a soudní. Byly tak formulovány teze, které by se měly promítnout do připravované novely zákona o soudech a soudcích. Je přitom třeba mít na paměti několikrát výše zmiňované mezinárodní závazky a doporučení (např. již uváděné hodnocení skupiny GRECO). Teze se proto soustředí na kariérní otázky spolu s hodnocením soudců, proces jmenování soudců a s tím spojenou otázku postavení justičních čekatelů a asistentů, jakož i na otázku vzdělávání. V tomto směru lze vyjádřit přání, aby si potřebnost změn v těchto oblastech uvědomila i politická reprezentace, zejména Ministerstvo spravedlnosti, které v současné době připravuje poměrně rozsáhlou novelizaci zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích). Současně je třeba dále rozvíjet konstruktivní diskuzi za účasti představitelů soudů, exekutivy i odborné veřejnosti, a to tak, aby výsledná právní úprava ve světle známého nálezu Ústavního soudu ze dne 18. 6. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 7/02, (uveřejněný ve Sbírce

---

k efektivnějšímu a důvěryhodnějšímu soudnictví; ŠÁMAL, P., DEÁKOVÁ, K. Teoretické a praktické aspekty spojené se správou justice.

⁴⁹ Srov. např. bod III doporučení Síť předsedů nejvyšších soudů Evropské unie, které bylo formulováno v rámci Deklarace o zvyšování nezávislosti nejvyšších soudů skrze jejich finanční autonomii přijaté v srpnu 2018.

⁵⁰ Viz DEUTSCHES RICHTERBUND. Entwurf für ein Landesgesetz für die Selbstverwaltung der Justiz (Landesjustizverwaltungsgesetz).

⁵¹ Pro komparativní přehled modelů využívaných v jiných evropských zemích srov. TOLKSDORF, K. Protection of Independence, s. 6 a násl.

⁵² Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 7/2017 ze dne 23. 11. 2017, č.j. 1002/2015-LO-SP, o postupu při výběru kandidátů na funkci soudce a postupu při předkládání podnětů ke jmenování do funkce soudce.

⁵³ Srov. NEJVYŠŠÍ SPRÁVNÍ SOUD. Připomínky Nejvyššího správního soudu k návrhu vyhlášky o výběru, přijímání a odborné přípravě justičních čekatelů a o odborné justiční zkoušce.

⁵⁴ Srov. Instrukci Ministerstva spravedlnosti ze dne 25. července 2014, č. j. 100/2014 – OJ-ORGV/3, o postupu při navrhování a jmenování funkcionářů soudu. Kritické poznámky k procesu přijímání této instrukce, jakož i k jejímu obsahu lze nalézt v připomínkách Soudcovské unie (Viz SOUDOVSÁ UNIE ČR. SU ČR k návrhům novely Instrukce Ministerstva spravedlnosti ČR o postupu při navrhování a jmenování funkcionářů soudů).

zákonů pod č. 349/2002) nejen *sledovala legitimní cíle, nýbrž respektovala zejména právě princip nezávislosti soudnictví.*

4 ZÁVĚR

Etické jednání je neodmyslitelným *postulátem výkonu soudcovské funkce*. V současnosti, kdy se ukazuje, jak nesamozřejmé jsou hodnoty demokratické společnosti a právního státu, dost možná ještě nabývá na významu. Na druhé straně je nutno apelovat na *veřejnost*, že také ona (respektive především ona) *nese odpovědnost za to, jaké hodnoty ve společnosti převažují*. Ve vztahu k soudnictví představuje jednu z těchto hodnot nezávislost justice. Proto je potřebná i obezřetnost při politických akcích, které mohou mít pro soudní moc a tím samým pro panství práva zásadní následky. V tomto příspěvku bylo ukázáno, že jak etika v soudnictví, tak nezávislost justice jako celek jsou zásadními principy potřebnými pro fungování demokratického právního státu tak, jak ho známe, a je třeba se jejich realizaci a posilování vědomí o jejich závažnosti neustále věnovat.

Použitá literatura:

BOGUSZAK, J., ČAPEK J.: *Teorie práva*. Praha: Codex Bohemia, 1997. 257 s. ISBN 80-85963-38-8.

BROŽOVÁ, I.: Úvahy a podněty nejen k zamyšlení. *Soudcovská etika a důvěra v soudnictví*. In.: *Sborník z přednášek a seminářů (vydala Soudcovská unie České republiky s grantovou podporou vlády Spojených států amerických)*. Dostupné z: <http://www.soudci.cz/zpravy-a-stanoviska/quotavadis/39-o-soudcovske-etice.html>

Commentary on the Bangalore Principles of Judicial Conduct. The Judicial Integrity Group, 2007. Dostupné z <https://rm.coe.int/168066d6b9>

Increasing the independence of Supreme Judicial Courts through their financial autonomy. Network of the Presidents of the Supreme Judicial Courts of the European Union, 2018. Dostupné z:

http://network-presidents.eu/sites/default/files/increasing_the_independence_of_supreme_judicial_courts_through_their_financial_autonomy_aug_2018.pdf

DWORKIN, R.: *Když se práva berou vážně*. Praha: Oikoymenh, 2001. 455 s. ISBN 80-7298-022-X. *Entwurf für ein Landesgesetz für die Selbstverwaltung der Justiz (Landesjustizverwaltungsgesetz)*. Deutsches Richterbund, 2010. Dostupné z:

https://www.drb.de/fileadmin/DRB/pdf/Selbstverwaltung/100325_DRB-Gesetzesentwurf_Selbstverwaltung_der_Justiz.pdf

Etické meze působení soudce na sociálních sítích. Soudcovská unie ČR, 2017. Dostupné z: <http://www.soudci.cz/zpravy-a-stanoviska/pohledy-a-nazory/843-eticke-meze-pusobeni-soudce-na-socialnich-sitich.html>

FULLER, Lon L.: *Morálka práva*. Praha: Oikoymenh, 1998. 229 s. ISBN 80-86005-65-8.

GERLOCH, A.: *Teorie práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. 310. ISBN 978-80-7380-454-1.

GRIFFITH, J.A.G.: *The Politics of the Judiciary*. 3. vydání. London: Fontana Books, 1985, 256 s. ISBN 978-0006860204.

Guidelines on Creation of Judicial Maps to Support Access to Justice within a Quality Judicial System. CEPEJ, 2013. Dostupné z:

http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/quality/2013_7_cepej_Judicial_maps_guidelines_en.pdf.

HAPLA, M.: *Dělba moci a nezávislost justice*. Brno, 2017. Rigorózní práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity.

HART, H. L. A.: *The concept of law*. 2nd ed. Oxford: Clarendon Press, 1994. Clarendon law series. ISBN 0-19-876122-8.

HAYEK, F. A. v.: *Právo, zákonodárství a svoboda: nový výklad liberálních principů spravedlnosti a politické ekonomie*. Praha: Academia, 1994. 415 s. ISBN 80-200-0241-3.

HOLLÄNDER, P.: *Filosofie práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. 303 s. ISBN 80-86898-96-2.

HOLLÄNDER, P.: *Příběhy právních pojmů*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. 285 s. ISBN 978-80-7380-654-5.

HRDLIČKOVÁ, I.: *Potřebujeme etický kodex?* In: *Soudce*. 2008, roč. 10, č. 3. Dostupné z: <http://www.hrdlickova.com/files/2008-etika-v-justici-potrebujeme-eticky-kodex.pdf>.

- JANOTOVÁ, H. a kol.: Profesní etika. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. 96 s. ISBN 80-86861-42-2.
- JELLINEK, G.: Die socialethische Bedeutung von Recht, Unrecht und Strafe. Wien: Alfred Hölder, 1878. 131 s.
- Judicial Reform in Europe. Report 2011 – 2012. ENCJ, 2012. Dostupné z: http://www.ency.eu/images/stories/pdf/GA/Dublin/ency_report_judicial_reform_def.pdf.
- KNAPP, V.: Teorie práva. Praha: C.H. Beck, 1995. 247 s. ISBN 80-7179-028-1.
- Nejvyšší rada soudnictví: Quo vadis? Sborník z konference: Nejvyšší soud České republiky, Česká společnost pro evropské a srovnávací právo a Justiční akademie, 13.–14. 5. 2015. Brno: Nejvyšší soud, 2015. 148 s. ISBN 978-80-905562-5-6.
- Network of the Presidents of the Supreme Judicial Courts of the European Union.: Regulating Judicial Activity in Europe: A Guidebook to Working Practices of the Supreme Courts. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2015. 160 s. ISBN 978-1783478927
- Připomínky Nejvyššího správního soudu k návrhu vyhlášky o výběru, přijímání a odborné přípravě justičních čekatelů a o odborné justiční zkoušce. Nejvyšší správní soud, 2017. Dostupné z: <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/ALBSAQFR4ZGS>
- ROSENBLUM, E. F.: Judicial Ethics for All: An Expansive Approach to Judicial Ethics Education. In: The Justice System Journal, Vol. 28, Number 3 (2007), s. 394 – 404.
- SOBEK, T.: Nemorální právo. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2010. Ediční řada Ústavu státu a práva AV ČR. 423 s. ISBN 978-80-904024-7-8.
- SOKOL, J.: K etickému kodexu. In: Sborník z přednášek a seminářů (vydala Soudcovská unie České republiky s grantovou podporou vlády Spojených států amerických). Dostupné z: <http://www.soudci.cz/zpravy-a-stanoviska/quo-vadis/39-o-soudcovske-etice.html>
- SOUDOVSKÁ UNIE ČR.: SU ČR k návrhům novely Instrukce Ministerstva spravedlnosti ČR o postupu při navrhování a jmenování funkcionářů soudů. Dostupné z: <http://www.soudci.cz/zpravy-a-stanoviska/pohledy-a-nazory/2926-su-cr-k-navrhum-novely-instrukce-ministerstva-spravedlnosti-cr-o-postupu-pri-navrhovani-a-jmenovani-funkcionar-u-soudu.html>
- ŠÁMAL, P.: Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. Praha: C H. Beck, 2012. 1450 s. ISBN 978-80-7400-428-5.
- ŠÁMAL, P., DEÁKOVÁ, K.: Teoretické a praktické aspekty spojené se správou justice. In: Časopis pro právní vědu a praxi, XXV, 3/2017, s. 521–543.
- ŠÁMAL, P., ŠIPULOVÁ, K.: Justiční reforma v České republice – cesta k efektivnějšímu a důvěryhodnějšímu soudnictví. In: Bratislavské právnické fórum 2015. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie 9. – 10. októbra 2015, s. 26 – 38. Dostupné z: <https://lawconference.sk/bpf/sprava/files/zborniky/Plenary%20Session.pdf>
- ŠIMÁČKOVÁ, K.: Profesní etika soudců – co si pod tím představít a jak toto téma vůbec uchopit? In: Jiné právo – webový blog. Zveřejněno 13. 6. 2011. Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.com/2011/06/profesni-etika-soudcu-co-si-pod-tim.html>
- ŠIMONIS, M.: The Role of Judicial Ethics in Court Administration: From Setting the Objectives to Practical Implementation. In: Baltic Journal of Law & Politics 10:1 (2017), s. 90–123. Dostupné z: <http://www.degruyter.com/view/j/bjlp>
- ŠTÍČKA, M.: Aplikace etických postupů v soudním systému ČR. Praha: Transparency International – Česká republika. Dostupné z: https://www.transparency.cz/wp-content/uploads/evs_justice.pdf
- Velký sociologický slovník. II, P–Ž. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.
- TOLKSDORF, K.: Protection of Independence. In: Network of the Presidents of the Supreme Judicial Courts of the European Union.: Regulating Judicial Activity in Europe: A Guidebook to Working Practices of the Supreme Courts. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2015. s. 3 – 23. ISBN 978-1783478927
- VYKLICKÝ, J.: Etika – od teorie k praxi (aneb „Dost bylo teorie, je čas jednat“). In: Sborník z přednášek a seminářů (vydala Soudcovská unie České republiky s grantovou podporou vlády Spojených států amerických). Dostupné z: <http://www.soudci.cz/zpravy-a-stanoviska/quo-vadis/39-o-soudcovske-etice.html>
- WINTEROVÁ, A.: Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice. 6. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2011. 711 s. ISBN 978-80-7201-842-0.

Kontaktní údaje:

Prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.; Mgr. Jan Strya

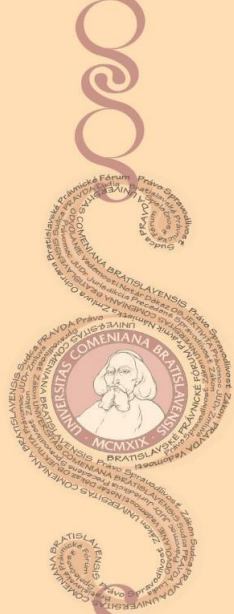
Pavel.Samal@nsoud.cz; jan.strya@nsoud.cz

Nejvyšší soud České republiky

Burešova 20

657 37 Brno

Česká republika

BRATISLAVA LEGAL FORUM

BRATISLAVSKÉ PRÁVNICKÉ FÓRUM

2019

